

Journal of Urban Environmental Planning and Development

Vol 4, No 14, Summer 2024

p ISSN: 2981-0647 - e ISSN: 2981-1201

Journal Homepage: <http://jupep.iaushiraz.ac.ir/>

Research Paper

The Effect of Awareness of Citizenship Rights on the Economic Development of Urban Areas (Case Study: Shiraz City)

Mostafa Amiri: Assistant Professor, Department of Law, Shiraz Azad University, Shiraz, Iran

Received: 2024/06/23 PP 115-126 Accepted: 2024/08/31

Abstract

Awareness of citizenship rights can have a significant impact on the economic development of urban areas. When citizens are aware of their rights in areas such as transparency, access to public services and protection of property rights, an environment for investment and entrepreneurship is provided that will help grow the local economy. Awareness of citizenship rights leads to the development of infrastructure and improvement of the quality of life, which has more positive effects on the economic prosperity of urban areas. The present study was conducted with the aim of measuring the impact of awareness of citizenship rights on economic development in Shiraz city. In this regard, the research method of structural analysis and pairwise comparison of mutual effects of indicators was used using MICMAC software. The results of the research were presented in the form of tables and graphs output from the software and showed that citizens' awareness of their rights causes indicators such as attracting capital, improving urban access, increasing empowerment and improving public services to have more direct effects on the economic development of urban areas. By strengthening transparency and increasing social participation, these factors provide a suitable platform for the economic growth and prosperity of these areas. In addition, the graph of influence and effectiveness showed that the indicators are scattered on the axis and do not have stable conditions. The most important indicator for the economic development of urban areas is the formulation of laws that provide the possibility of attracting maximum capital with minimum risk. These laws provide a suitable platform for economic growth by creating investment security and reducing obstacles.

Keywords: Citizen Rights, Economic Development, Urban Areas, Shiraz City, Structural Analysis

Citation: Amiri., M (2024). **The Effect of Awareness of Citizenship Rights on the Economic Development of Urban Areas (Case Study: Shiraz City).** *Journal of Urban Environmental Planning and Development*, 4(13), 115-126.

© The Author(s) **Publisher:** Islamic Azad University of Shiraz

DOI:

Extended Abstract

Introduction

In recent decades, organizations have recognized the importance of addressing the social and civil rights of employees as citizens, as this awareness directly influences their active participation in society (Sheykhzadeh & Ghorbani, 2018). Citizenship rights, which apply to all members of society without discrimination, are considered essential for promoting social justice and development (Ramazani, 2020). Awareness of these rights strengthens individuals' sense of belonging and social engagement, positively impacting the economic performance of urban areas. In the Islamic society of Iran, the significance of citizenship rights is emphasized in the Constitution and current laws, with municipalities playing a key role in raising citizens' awareness and implementing these rights (Abbasi & Rahbar, 2017). However, one of the primary challenges is the lack of awareness among some citizens about their rights and responsibilities, which can lead to reduced social participation and hinder economic development. In this context, the city of Shiraz, with its cultural and economic diversity, faces prominent economic and social inequalities, underscoring the necessity of prioritizing citizenship rights and raising public awareness. This study aims to examine the impact of awareness of citizenship rights on the economic development of Shiraz's urban areas, offering strategies to improve economic and social conditions and help create a more balanced and sustainable community.

Methodology

This research, categorized as applied-developmental, employs a descriptive-analytical approach using the Delphi method. Variables were gathered through library resources and document analysis, and data were collected based on the insights of 30 experts in urban development. Data analysis was conducted using cross-impact analysis and the MICMAC software to examine the relationships among influential variables. This method identifies interconnections and the role of key variables, providing possible pathways for understanding the impact of citizenship rights awareness on urban economic development.

Results and discussion

In this study, through a review of relevant literature and both domestic and international studies on the impact of civic rights on urban economic development, the primary research indicators were extracted and categorized into ten general groups. After defining these components, a survey was conducted with 30 experts in civic rights and urban planning to collect their views on these variables through pairwise comparisons. Thus, each variable's weight was determined, and the average score of each indicator was used as input data in the MICMAC software. In the next step, using structural analysis and the MICMAC software, the most influential and affected variables were analyzed, along with the level of influence and dependence for each. Based on the number of variables, an initial matrix with dimensions of $10 * 10$ was created, and the impact level of each indicator on others was rated numerically from 0 to 3, with 0 indicating no impact, 1 a weak impact, and 3 a strong impact. In these assessments, the highest frequency was attributed to a moderate impact (number 2), recorded 40 times, with 90% of the matrix completed. Matrix analysis revealed that the highest influence scores were attributed to the indicators of investment attraction and access improvement, while the indicators of investment attraction, economic empowerment, and urban sustainable development had the most dependency. Furthermore, the analysis showed that investment attraction, urban accessibility, and economic empowerment indicators held the highest influence in the research. These findings suggest that increasing citizens' awareness of their rights—such as freedom of expression, participation, justice, equality, education, healthcare and social services, and the right to adequate employment and livelihood—can facilitate investment attraction, thereby enhancing urban economic development. Finally, an examination of indirect effects indicated that the indicators of investment attraction, accessibility, and urban economic empowerment had the most indirect influence, while investment attraction, sustainable urban development, and economic empowerment had the highest indirect dependence.

Conclusion

This study reveals that awareness of citizenship rights, encompassing aspects such as freedom of expression, participation, justice, and access to social services, plays a significant role in the economic development of urban areas. The main goal of the research was to identify key indicators for improving urban economic conditions through increased awareness of citizenship rights. The indicators were drawn from theoretical literature and previous studies, then assessed through paired comparisons in a survey of 30 experts in citizenship rights and

urban planning. MICMAC software analysis indicated that indicators such as investment attraction, urban accessibility, economic empowerment, and public services have the most direct and indirect impact on the economic development of urban areas. These findings assist researchers and policymakers in making more effective decisions regarding urban area development. Furthermore, the results highlight the importance of investment attraction and accessibility as primary factors in urban economic development, as well as their role in defining essential risk and target components in this process.

فصلنامه برنامه‌ریزی و توسعه محیط شهری

دوره ۴، شماره ۱۴، تابستان ۱۴۰۳

شاپا چاپی: ۰۶۴۷-۲۹۸۱ شاپا الکترونیکی: ۱۲۰۱-۲۹۸۱

Journal Homepage: <http://juep.iaushiraz.ac.ir/>

مقاله پژوهشی

تأثیر آگاهی از حقوق شهروندی بر توسعه اقتصاد نواحی شهری (مطالعه موردی شهر شیراز)

مصطفی امیری: استادیار، گروه حقوق، دانشگاه آزاد شیراز، شیراز، ایران

دریافت: ۱۴۰۳/۰۴/۰۳ صص ۱۱۵-۱۲۶ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۶/۱۰

چکیده

آگاهی از حقوق شهروندی می‌تواند تأثیر قابل توجهی بر توسعه اقتصادی نواحی شهری داشته باشد. وقتی شهروندان از حقوق خود در زمینه‌هایی مانند شفافیت، دسترسی به خدمات عمومی و حفظ حقوق مالکیت مطلع باشند، محیطی برای سرمایه‌گذاری و کارآفرینی فراهم می‌شود که به رشد اقتصاد محلی کمک خواهد کرد. همچنین، آگاهی از حقوق شهروندی موجب توسعه زیرساخت‌ها و بهبود کیفیت زندگی می‌شود که تأثیرات مثبت بیشتری بر رونق اقتصادی نواحی شهری دارد. پژوهش حاضر با هدف سنجش تأثیر آگاهی از حقوق شهروندی بر توسعه اقتصادی در شهر شیراز انجام گرفت. در این راستا از روش تحقیق تحلیل ساختاری و مقایسه زوجی اثرات متقابل شاخص‌ها با استفاده از نرم افزار MICMAC بهره گرفته شد. نتایج پژوهش در قالب جداول و نمودارها خروجی نرم افزار ارائه شد و نشان داد که آگاهی شهروندان از حقوق خود موجب می‌شود شاخص‌هایی مانند جذب سرمایه، بهبود دسترسی‌های شهری، افزایش توانمندسازی و ارتقای خدمات عمومی تأثیرات مستقیم بیشتری بر توسعه اقتصادی مناطق شهری داشته باشند. این عوامل با تقویت شفافیت و افزایش مشارکت اجتماعی، بستر مناسبی را برای رشد و رونق اقتصادی این نواحی فراهم می‌آورند. همچنین نمودار تأثیرگذاری و تأثیرپذیری نشان داد که شاخص‌ها به صورت پراکنده بر روی محور قرار گرفته‌اند و از شرایط پایداری برخوردار نیستند. مهم‌ترین شاخص برای توسعه اقتصادی نواحی شهری، تدوین قوانینی است که امکان جذب حداکثری سرمایه را با حداقل ریسک فراهم کند. این قوانین با ایجاد امنیت سرمایه‌گذاری و کاهش موانع، بستری مناسب برای رشد اقتصادی فراهم می‌کنند.

واژه‌های کلیدی: حقوق شهروندی، توسعه اقتصادی، نواحی شهری، شهر شیراز، تحلیل ساختاری

استناد: امیری، مصطفی (۱۴۰۳)، تأثیر آگاهی از حقوق شهروندی بر توسعه اقتصاد نواحی شهری (مطالعه موردی شهر شیراز).

فصلنامه برنامه‌ریزی و توسعه محیط شهری، ۴(۱۴)، ۱۱۵-۱۲۶.

ناشر: دانشگاه آزاد اسلامی، واحد شیراز

© نویسندگان

DOI:

مقدمه

در چند دهه گذشته، سازمان‌ها همواره در پی یافتن راهکارهای نوین برای بهبود عملکرد و انگیزه کارکنان خود بوده‌اند. شواهد موجود نشان می‌دهد که کیفیت و کارایی این سازمان‌ها به میزان قابل توجهی به تلاش‌های کارکنان که فراتر از وظایف رسمی آنهاست، بستگی دارد (Sheykhzadeh et al, 2018). در این راستا، نگرش کارکنان به حقوق اجتماعی و مدنی خود به عنوان شهروندان تأثیر مهمی بر فعالیت‌های آنان دارد. نوع درک و نگرش افراد نسبت به حقوق شهروندی به طور مستقیم با سطح آگاهی آنها از این حقوق مرتبط است (Mareschal, 2018). آگاهی از حقوق شهروندی این امکان را به افراد می‌دهد که به‌طور فعال در سرنوشت خود و جامعه خود مشارکت داشته باشند و بدین ترتیب، زمینه‌های احقاق حقوق خود و دیگران را فراهم کنند (Jung, 2020; Yaqoubi et al, 2021).

حقوق شهروندی به عنوان مجموعه‌ای از حقوق بنیادین تلقی می‌شود که به تمامی افراد جامعه بر اساس عضویت آنان تعلق می‌گیرد، بدون توجه به ویژگی‌هایی چون رنگ، نژاد، جنسیت و مذهب. در این راستا، آگاهی از این حقوق به عنوان پیش‌شرطی برای زندگی در یک جامعه عادلانه و توسعه‌یافته شناخته می‌شود (Ramazani, 2020). این مسئله به‌ویژه در شهرهایی مانند شیراز، که با چالش‌های اقتصادی و اجتماعی روبرو هستند، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. آگاهی از حقوق شهروندی نه تنها به تقویت احساس تعلق و مشارکت اجتماعی کمک می‌کند، بلکه می‌تواند منجر به بهبود عملکرد اقتصادی نواحی شهری نیز شود (Bahrami et al., 2019).

از جمله اهداف بنیادی دین و اخلاق در هر جامعه، ایجاد نظام‌هایی است که بتواند مشارکت اجتماعی افراد را بر پایه تبادل عادلانه خدمات سازمان‌دهی کند و منابع حاصل از تلاش انسان در برابر طبیعت را به شکلی عادلانه توزیع نماید. در مکتب مقدس اسلام، حقوق شهروندی و اصول اقتصادی دارای پایه‌های مشترکی هستند. در این دیدگاه، ثروت به عنوان عنصری کلیدی در حفظ و تداوم زندگی اجتماعی مسلمانان تلقی می‌شود. قرآن کریم بر این نکته تأکید می‌کند که با توجه به تأثیر ثروت‌ها بر بقای جامعه و استحکام نهادهای آن، این منابع باید به عنوان اموال عمومی شناخته شوند و بنابراین، دولت باید در راستای مدیریت صحیح و مؤثر این اموال، نقش ایفا کند (Abbasi & Rahbar, 2017). در واقع، در جامعه اسلامی، تمام دارایی‌ها و درآمدها به عنوان امانت‌هایی از جانب خداوند در نظر گرفته می‌شود و مدیریت صحیح آنها به نفع ملت ضروری است. به این ترتیب، ثروت نه تنها یک امتیاز شخصی محسوب نمی‌شود، بلکه به عنوان یک مسئولیت اجتماعی شناخته می‌شود. این مسئولیت اجتماعی ایجاب می‌کند که افراد ثروتمند روابط خود را با جامعه بر اساس اصول و قواعد خاصی شکل دهند و حقوق دیگر شهروندان را محترم بشمارند.

در جامعه اسلامی ایران، شناسایی حقوق شهروندان به‌ویژه در متن قانون اساسی و سایر قوانین، به‌عنوان یک گام اساسی در مسیر پیشرفت و توسعه اجتماعی تلقی می‌شود. برای بیش از یک قرن، اندیشمندان و سیاستمداران ایرانی با شعارهای اصلاحات، نوسازی، رشد، پیشرفت و آموزش به دنبال تغییر و تحول وضعیت اجتماعی و اقتصادی کشور به شیوه‌هایی بوده‌اند که در کشورهای توسعه‌یافته انجام می‌شود. اگرچه توجه به توسعه به‌عنوان یک موضوع علمی و دانشگاهی پس از جنگ جهانی دوم مطرح گردید، اما هنوز هیچ تعریف دقیق و جهانی از توسعه وجود ندارد. به‌طور کلی، توسعه به رفتارها و عملکردهایی اطلاق می‌شود که به‌منظور تأثیرگذاری بر کل نظام اجتماعی و ایجاد تغییر در آن انجام می‌گیرند. به عبارت دیگر، توسعه ابزاری برای تحول و پیشرفت انسان است و هدف آن نشان دادن حقوق واقعی و شرایط زیست مناسب برای انسان به‌گونه‌ای شایسته است (Dolatkhan & Yavari, 2021: 48).

در این میان، سازمان‌ها و نهادهای عمومی نظیر شهرداری‌ها به عنوان نهادهای اصلی در مدیریت امور شهری و خدمت‌رسانی به شهروندان، نقش کلیدی در ارتقای آگاهی و اجرای حقوق شهروندی ایفا می‌کنند. شهرداری‌ها با صلاحیت‌های خود می‌توانند به عنوان محور اصلی احترام به حقوق شهروندی عمل کرده و با فراهم کردن بستر مناسب، رضایت و اعتماد عمومی را افزایش دهند. بنابراین، توجه به وظایف و مسئولیت‌های شهرداری‌ها در راستای اجرای حقوق شهروندی از اهمیت زیادی برخوردار است (Abbasi & Rahbar, 2017).

یکی از چالش‌های اساسی در زمینه حقوق شهروندی در ایران، ناآگاهی بسیاری از شهروندان از حقوق و مسئولیت‌های خود در جامعه است. این ناآگاهی می‌تواند منجر به کاهش مشارکت اجتماعی و رفتارهای داوطلبانه شود و در نهایت بر توسعه اقتصادی و اجتماعی نواحی شهری تأثیر منفی بگذارد. همچنین، تحقیقات نشان داده‌اند که کاهش تبعیض و تأمین عدالت اجتماعی از جمله عوامل مؤثر بر توسعه پایدار اقتصادی در نواحی شهری هستند. بنابراین، ارتباط تنگاتنگی بین آگاهی از حقوق شهروندی و پیشرفت اقتصادی وجود دارد که بررسی آن در شرایط خاص شهر شیراز ضروری است. این مسأله به‌ویژه در شهر شیراز، با توجه به تنوع فرهنگی و اقتصادی آن، اهمیت بیشتری پیدا می‌کند. در این شهر، نابرابری‌های اقتصادی و اجتماعی به وضوح قابل مشاهده است و لذا آگاهی از حقوق شهروندی می‌تواند به شکل‌گیری جامعه‌ای متعادل‌تر و پایدارتر کمک کند. بنابراین، بررسی تأثیر آگاهی از حقوق شهروندی بر توسعه اقتصادی نواحی شهری، به‌ویژه در شیراز، نه تنها به درک بهتر چالش‌های موجود کمک می‌کند، بلکه می‌تواند به ارائه راهکارهای مؤثری برای بهبود شرایط اقتصادی و اجتماعی نواحی شهری نیز منجر شود.

در نهایت، با توجه به این اصول، لازم است که نهادهای مربوطه، به ویژه شهرداری‌ها، ضمن توجه به وظایف قانونی خود، به ارتقای آگاهی شهروندان از حقوق خود پرداخته و زمینه‌های مشارکت فعال آنان در فرآیندهای اجتماعی و اقتصادی را فراهم آورند. این مطالعه می‌تواند با شناسایی نقاط قوت و ضعف موجود، به بهبود شرایط اقتصادی و اجتماعی نواحی شهری شیراز کمک کند و توسعه‌ای پایدار و عادلانه را برای تمامی شهروندان به ارمغان آورد.

پیشینه و مبانی نظری تحقیق

تحقیقات بسیاری به نقش آگاهی از حقوق شهروندی در بهبود زندگی اجتماعی پرداخته‌اند ولی بیشتر این پژوهش‌ها بعد اجتماعی را بررسی کرد به بعد اقتصادی کمتر توجه شده است. تیوسکیو (۲۰۱۳) در پژوهشی درباره نقش مقامات محلی و منطقه‌ای در اجرای قانون اتحادیه اروپا در خصوص حقوق رأی شهروندان اروپایی، به چالش‌های پیش‌روی اتحادیه اروپا، از جمله بحران‌های اقتصادی و بحران بدهی‌های دولتی، اشاره می‌کند. او معتقد است که این چالش‌ها باعث وابستگی بیشتر شهروندان اروپایی به پروژه اتحادیه اروپا شده و موجب کاهش مشارکت دموکراتیک و حضور ضعیف در انتخابات شده است. تیوسکیو تأکید می‌کند که آگاهی و ارتقای حقوق شهروندان اتحادیه اروپا، به ویژه در بخش‌های کلیدی مانند توسعه اقتصادی، سیاست‌های اجتماعی و حمل و نقل، اهمیت ویژه‌ای دارد. لون براون لی (۲۰۱۶) با استفاده از تجربیات مختلفی از جمله شخصی، زمانی و اجتماعی فعالان انجمن "Amal" شامل کشگران، دریافت‌کنندگان خدمات، کارگزاران جامعه، سیاست‌گذاران و نویسندگان، به بررسی تأثیر مشارکت شهروندان در تحقق حقوق شهروندی، بهبود همبستگی اجتماعی و ترویج یک جامعه چندفرهنگی عادلانه پرداخته است.

زیاری و همکاران (۱۳۹۲) در مقاله‌ای با عنوان «بررسی آگاهی شهروندان پیرانشهر از حقوق شهروندی و قوانین شهری» به بررسی میزان آگاهی عمومی شهروندان پیرانشهر از این موضوعات پرداختند. با استفاده از تحلیل محتوایی قوانین و مقررات و مطالعات میدانی، پژوهش نشان داد که آگاهی مردم از حقوق شهروندی و قوانین شهری پایین است. نتایج حاکی از آن بود که آگاهی از حقوق شهروندی بیشتر به شغل افراد وابسته است و تحصیلات دانشگاهی تأثیر قابل توجهی بر این آگاهی ندارد. افرادی که درگیر مسائل حقوقی یا مشاغل مرتبط با امور شهری بودند، بیشتر به صورت تجربی آگاهی کسب کرده بودند. در پژوهشی که توسط شاعرپور و شعبانی (۱۳۹۵) با عنوان «تحلیل جامعه‌شناختی سطح آگاهی شهروندان از مسائل شهری» انجام شد، نتایج حاکی از آن بود که سطح آگاهی شهروندان نسبت به امور شهری در حد متوسط است و آگاهی مردان در این زمینه بیشتر از زنان ارزیابی شده است. همچنین، مشخص شد که تأثیر رسانه‌های جمعی و مشارکت در نهادهای مدنی معنادار است و رسانه‌های جمعی نقش کلیدی در ارتقای آگاهی شهروندی نسبت به مسائل شهری دارند. متغیرهای زمینه‌ای نیز اهمیت داشتند و یافته‌های مربوط به این متغیرها نشانگر ضعف آگاهی در میان جوانان بود. میرزایی و میرمحمدتبار (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان «آگاهی از حقوق و تکالیف شهری و عوامل مؤثر بر آن» در شهر مشهد، عوامل مؤثر بر این آگاهی را بررسی کردند. با استفاده از نظریه‌های مختلف و پژوهش‌های پیشین، این مطالعه به روش کمی و با پرسشنامه انجام شد. جامعه آماری شامل ۱۲۰۰ نفر از شهروندان بالای ۱۵ سال بود. نتایج نشان داد که میانگین آگاهی از حقوق و تکالیف شهری بالا است و متغیرهای دین‌داری، جامعه‌پذیری در خانواده، و استفاده از رسانه‌ها، بیشترین تأثیر را بر این آگاهی داشته‌اند. منصوری (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان «بررسی رابطه حقوق شهروندی و سرمایه اجتماعی و تأثیر آن بر تعهدات شهروندان» نشان داد که بین سرمایه اجتماعی، تعهد شهروندی و مشارکت اجتماعی با حقوق شهروندی ارتباط نزدیکی وجود دارد. این تحقیق همچنین بیان می‌کند که احساس امنیت اجتماعی به عنوان یکی از حقوق مسلم شهروندی توجیه‌پذیر است و آگاهی از این حقوق می‌تواند در بهبود جوامع نقش مؤثری داشته باشد. فیض‌الهی (۱۳۹۸) در پژوهشی تحت عنوان «بررسی جایگاه حقوق شهروندی در نظام حقوقی ایران» نتیجه گرفت که حقوق شهروندی شامل جنبه‌های مذهبی، قضایی، فرهنگی و سیاسی، پاسخگوی نیازهای شهروندان است. حق تعیین سرنوشت از طریق مشارکت در امور جمعی محقق می‌شود، و برای توسعه شهروندی، راهکارهای مشارکتی باید ارائه گردد. در نظام حقوقی ایران، به‌طور پراکنده به حقوق متقابل حاکم و مردم اشاره شده، اما پژوهش‌های مدونی از دیدگاه اسلامی در مورد حقوق شهروندی به معنای امروزی انجام نگرفته است. شهروندان علاوه بر بهره‌مندی از حقوق، وظایفی نیز نسبت به جامعه دارند. شیانی و سپهوند (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان «بررسی رابطه کمی و کیفی برنامه‌های تلویزیونی با آگاهی از حقوق شهروندی» به تحلیل تأثیر برنامه‌های تلویزیونی بر آگاهی شهروندان پرداختند. این مطالعه که در شهر خرم‌آباد و با مشارکت ۴۱۱ نفر انجام شد، نشان داد که میان استفاده از تلویزیون و آگاهی از حقوق شهروندی از ابعاد مدنی، سیاسی و اجتماعی، ارتباط معناداری وجود دارد. جعفری و همکاران (۱۴۰۲) در پژوهشی به سنجش آگاهی شهروندان شیراز از حقوق فرهنگی و اجتماعی پرداخته‌اند. این مطالعه به روش پیمایشی و با داده‌های نمونه‌گیری

¹ Lunn Brownlee

شده از ۴۰۰ شهروند شیراز در دو سال ۱۳۹۷ و ۱۴۰۰ انجام شد. نتایج نشان می‌دهد که سطح آگاهی شهروندان از حقوق فرهنگی و اجتماعی پایین است و در سال ۱۴۰۰ حتی نسبت به ۱۳۹۷ کاهش یافته است. با وجود افزایش استفاده از رسانه‌های جمعی در سال ۱۴۰۰ نسبت به ۱۳۹۷، آگاهی شهروندان از حقوقشان بهبود نیافته است. در این پژوهش از چارچوب نظری مارشال و ترنر استفاده شده است.

شهروند

مفهوم شهروندی ارتباط نزدیکی با دولت و جامعه دارد. در متون سیاسی، شهروند فردی است که از حقوق مدنی و سیاسی برخوردار بوده و در عین حال مسئولیت‌ها و تعهداتی در قبال دولت دارد (Hoseinabadi & Zangeneh, 2017). طبق نظر مارشال، شهروندی به سه بخش مدنی، سیاسی و اجتماعی تقسیم می‌شود. حقوق مدنی شامل مواردی چون آزادی بیان، فکر، مالکیت خصوصی و دسترسی به عدالت است، در حالی که حقوق سیاسی به مشارکت در فرآیندهای سیاسی و حقوق اجتماعی به برخورداری از رفاه اقتصادی و امنیت اجتماعی اشاره دارد (Hoseinabadi & Zangeneh, 2017). شهروندی همچنین به عنوان یک وضعیت اجتماعی تعریف شده که حقوق و تکالیف افراد در جامعه را مشخص می‌کند و آن‌ها را موظف به مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی می‌داند. این مفهوم در طول تاریخ، با ریشه‌هایی در فرهنگ‌های لاتین و یونانی، در جوامع مدنی مدرن به صورتی توسعه یافته که تمامی افراد از حقوق و مسئولیت‌های برابر در حوزه‌های سیاسی، مدنی و اجتماعی برخوردارند (Davoudi & Mohammadi, 2018).

حقوق شهروندی

انسان با ورود به جامعه به دنبال نوع جدیدی از عدالت، فراتر از عدالت طبیعی، می‌گردد؛ این عدالت که به نام عدالت وضعی شناخته می‌شود، پیش از ورود به جامعه مطرح نبوده و پس از تشکیل جامعه ضرورت پیدا می‌کند. حقوق شهروندی که به عضویت انسان در جامعه توجه دارد و هدفش ساماندهی محل اقامت جمعی اوست، محصول همین عدالت وضعی است. به عبارت دیگر، حقوق شهروندی با عبور از حالت طبیعی به وضعیت مدنی شکل می‌گیرد. این حقوق با حقوق بشر، به معنای حقوق طبیعی یا بنیادی انسان، ارتباط نزدیکی دارد و در محدوده جغرافیایی یک کشور، از طریق عضویت در جامعه و به رسمیت شناخته شدن توسط قانون‌گذار، به عنوان حقوق قانونی تلقی می‌شود (Abbasi & Rahbar, 2017). بنابراین، حقوق شهروندی زمانی پدیدار می‌شود که حقوق بشر در چارچوب جامعه مدنی، با در نظر گرفتن اولویت‌های زندگی اجتماعی مانند مصالح عمومی، منافع عمومی، اخلاق عمومی، امنیت و بهداشت عمومی، به شکل قانونی و اجرایی در قلمرو حکومتی و برای مردمانی معین تعریف می‌گردد (Abbasi, 2016). پیشینه مفهوم حقوق شهروندی را باید پس از جنگ جهانی دوم در آرای تی.اچ. مارشال جستجو کرد. از آن زمان، گفتمان‌های مرتبط با شهروندی، به ویژه از سال ۱۹۴۵ با تحلیل‌های جامعه‌شناختی مارشال دچار تحول شدند. نظریه او پاسخی به تضاد میان نظام سرمایه‌داری و دموکراسی در چارچوب دولت رفاه بود (Tavasoli & Nejati Hosseini, 2004). هدف این نظریه ایجاد سازش میان عناصر اصلی نظام اقتصادی سرمایه‌داری، مانند طبقات اجتماعی و بازار، و نظام سیاسی دموکراسی، شامل مشارکت عمومی و برابری حقوقی در جوامع مدرن بود. یک شهروند به عنوان عضوی رسمی از یک شهر، ایالت یا کشور تعریف می‌شود. این تعریف به یادآور حقوق و مسئولیت‌هایی است که برای شهروندان در قوانین تعیین و تدوین شده است. از دیدگاه حقوقی، جامعه به مجموعه‌ای از مقررات نیاز دارد که روابطی چون تجارت، اموال، مالکیت، شهرسازی، سیاست و حتی مسائل خانوادگی را تنظیم و مدیریت کند. از این منظر، حقوق شهروندی شامل روابط میان مردم شهر، حقوق و تکالیف آن‌ها نسبت به یکدیگر، و اصول، اهداف و روش‌های انجام این وظایف است.

تقویت مشارکت اجتماعی

برای تبیین نقش مشارکت اجتماعی در توسعه اقتصادی نواحی شهری، می‌توان گفت که مشارکت به معنای «همکاری و سهیم شدن» است که در علوم اجتماعی به عنوان نوعی همکاری و همیاری در فعالیت‌های گروهی یا اجتماعی تعریف شده است (Asadpour et al, 2017). مشارکت اجتماعی با توجه به این معنا، زیربنای حقوق شهروندی محسوب می‌شود و شامل تمام فعالیت‌هایی است که افراد در سطوح محلی تا ملی برای تأثیرگذاری بر تصمیم‌گیری‌ها و توزیع منابع انجام می‌دهند. مشارکت اجتماعی نه تنها باعث پیوند عمیق‌تر میان افراد جامعه می‌شود، بلکه طبق نظر طوسی (۱۳۷۵) افراد را در موقعیت‌های گروهی درگیر می‌کند و به آن‌ها انگیزه می‌دهد تا برای رسیدن به اهداف مشترک همدیگر را حمایت کنند. وندرسه‌من و فلهورین (۲۰۰۰) نیز مشارکت را فرآیندی می‌دانند که افراد را در تصمیم‌گیری‌های سازمانی و برنامه‌ریزی‌های محلی شریک می‌سازد، و ویژگی داوطلبانه و ارادی بودن از مهم‌ترین وجوه مشترک همه ابعاد مشارکت، از جمله سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی است (Asadpour et al, 2017). مشارکت شهروندان در امور گوناگون فضاهای شهری یکی از ارکان اساسی

برای دستیابی به توسعه پایدار شهری محسوب می‌شود، و فراهم کردن سطح مطلوبی از این مشارکت از دغدغه‌های اصلی سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان شهری به شمار می‌آید (Jamini et al, 2023). مشارکت اجتماعی می‌تواند با ایجاد حس مسئولیت و انگیزه در افراد، آن‌ها را به حمایت و فعالیت بیشتر در برنامه‌های محلی ترغیب کند. این امر نه تنها به توسعه اقتصادی نواحی شهری کمک می‌کند، بلکه باعث پایداری و تثبیت دستاوردهای اقتصادی نیز خواهد شد.

تقویت روحیه قانون مداری

در تبیین نقش تقویت روحیه قانون‌مداری در توسعه اقتصادی نواحی شهری، می‌توان گفت که زندگی اجتماعی انسان بر پایه نظام‌مندی و قاعده‌مند بودن بنا شده است. این نظم و قاعده‌مندی، حاصل فرهنگ‌سازی و تمدن بشری است که در طول زمان شکل گرفته است. قواعد و قوانین به افراد جامعه کمک می‌کنند تا در کنار یکدیگر زندگی کنند، بدون این که گرایش‌های فردی یا ناهنجاری‌ها نظم اجتماعی را به هم بزنند. به عبارتی، ساختار اجتماعی بر پایه تعاملات منظم و رفتارهای قاعده‌مند استوار است (Mirfardi & Faraji, 2016). در این میان، قوانین به عنوان ابزاری رسمی و الزامی برای همه شهروندان، نقش مهمی در ایجاد انسجام اجتماعی ایفا می‌کنند. اما هماهنگی با قوانین رسمی در بین همه افراد جامعه یکسان نیست و برخی از افراد ممکن است به صورت آشکار یا پنهان سعی در دور زدن یا نادیده گرفتن این قواعد داشته باشند. در واقع، تقویت روحیه قانون‌مداری می‌تواند به ایجاد نظم و اعتماد عمومی در جامعه کمک کند و از این طریق شرایط بهتری برای توسعه اقتصادی در نواحی شهری فراهم سازد. روحیه قانون‌مداری شهروندان باعث می‌شود که منابع عمومی به طور موثرتری تخصیص یابند، و این امر موجب پایداری و رشد اقتصادی در این نواحی خواهد شد.

توانمندسازی اقتصاد شهری

برای تبیین تأثیر آگاهی از حقوق شهروندی و توانمندسازی اقتصاد شهری در توسعه اقتصادی نواحی شهری، می‌توان توانمندسازی شهروندان را به عنوان فرآیندی در نظر گرفت که به ایجاد تغییرات مثبت در تمامی ابعاد زندگی افراد، خانواده‌ها، گروه‌ها و جامعه می‌انجامد (رفیعی فر و همکاران، ۱۳۸۱). این فرآیند، به شهروندان امکان می‌دهد تا کنترل بیشتری بر تصمیم‌گیری‌ها و فعالیت‌هایی که بر کیفیت زندگی و رفاه اقتصادی‌شان تأثیر دارد، داشته باشند. توانمندسازی اقتصادی با ارتقای آگاهی شهروندان از حقوقشان می‌تواند به عنوان یک ابزار مؤثر برای توسعه اقتصاد محلی عمل کند. از طریق افزایش دسترسی افراد به منابع و فرصت‌های اقتصادی، این آگاهی به آن‌ها قدرت می‌بخشد که در تصمیم‌گیری‌های اقتصادی و فعالیت‌های محلی به طور فعالانه شرکت کنند. این توانمندسازی اقتصادی، نه تنها شهروندان را در دستیابی به امنیت اقتصادی تقویت می‌کند، بلکه بهبود کلی اقتصادی نواحی شهری را نیز تسریع می‌بخشد، زیرا افراد با اطمینان بیشتری از حقوق خود استفاده کرده و در نتیجه برای تحقق توسعه پایدار محلی تلاش می‌کنند.

مواد و روش تحقیق

این تحقیق در دسته پژوهش‌های کاربردی-توسعه‌ای جای می‌گیرد و از نظر روش‌شناسی به شیوه‌ای توصیفی-تحلیلی انجام شده است. رویکرد اکتشافی این پژوهش بر ارزیابی تأثیر عوامل مختلف بر توسعه اقتصادی مناطق شهری تمرکز دارد. استخراج متغیرها در این پژوهش از طریق روش کتابخانه‌ای و بهره‌گیری از تکنیک‌های پویای محیطی صورت گرفته است که شامل بررسی اسناد فرادست، مقالات علمی، و طرح‌های پژوهشی است. داده‌ها و اطلاعات مورد نیاز با استفاده از تکنیک دلفی گردآوری شده‌اند که از نظرات ۳۰ نفر از متخصصان آگاه در زمینه توسعه و ویژگی‌های اقتصاد شهری به عنوان جامعه نمونه بهره می‌برد. بخش تجزیه و تحلیل این تحقیق با بهره‌گیری از روش تحلیل اثرات متقاطع و استفاده از نرم‌افزار میک‌مک برای محاسبه ماتریس‌های اثرگذاری متقابل انجام پذیرفته است. در جهت ادراک موضوع می‌توان تلاش‌ها در جهت پاسخ به این سوال که افزایش آگاهی از حقوق شهروندی چگونه می‌تواند بر توسعه اقتصاد شهر تأثیر بگذارد؟ برای رسیدن به پاسخ، استفاده از روش تحلیل اثر متقابل یا تحلیل تأثیرات متقاطع، رویکردی سودمند و اثر بخش به شمار می‌آید. روش تحلیل اثرات به شناسایی روابط متقابل کمک می‌کند، به طوری که تأثیر هر روند بر سایر روندها درجه‌بندی می‌شود. به بیان دیگر، این روش به عنوان یک روش نیمه کمی عمل می‌کند که به جای بررسی روابط ساده علت و معلولی، به تحلیل روابط متقابل بین خرده‌سیستم‌های مختلف در قالب یک ماتریس می‌پردازد. در نهایت، این روش تصویری از تأثیرات متقابل بین روندها و متغیرهای پیش‌ران و تحت تأثیر را به نمایش می‌گذارد. بر اساس تعداد و شدت این ارتباطات، میزان ارتباط قوی با سیستم مشخص شده و متغیرهای کلیدی شناسایی خواهند شد. علاوه بر این در بسیاری از مطالعات، این روش به عنوان روش تحلیل ساختاری شناخته می‌شود. در این روش، وزن‌دهی متغیرها از طریق مقایسه

زوجی و ارزیابی میزان ارتباط آن‌ها (تأثیرگذاری و تأثیرپذیری) با استفاده از طیفی از اعداد صفر تا سه انجام می‌شود. در این طیف، عدد ۰ نشان‌دهنده عدم تأثیر، عدد ۱ نشان‌دهنده تأثیر اندک، عدد ۲ نشان‌دهنده تأثیر متوسط و عدد ۳ نشان‌دهنده تأثیر زیاد است. در نهایت، وضعیت پایداری سیستم و چگونگی توسعه اقتصادی شهری شناسایی شده و متغیرهای مختلف به همراه جایگاه هر یک از آن‌ها مورد شناسایی و تحلیل قرار گرفتند.

بحث و ارائه یافته‌ها

با بررسی ادبیات پژوهش‌های مرتبط و مطالعه پژوهش‌های مختلف داخلی و خارجی پیرامون تأثیر حقوق شهروندی بر توسعه اقتصاد نواحی شهری، اصلی‌ترین شاخص‌های پژوهش استخراج و در ۱۰ گروه کلی طبقه‌بندی شدند. این شاخص‌ها را می‌توان در جدول زیر مشاهده کرد

جدول ۱- شاخص‌های اثرگذار آگاهی از حقوق شهروندی بر توسعه اقتصاد نواحی شهری

شاخص‌ها	تقویت مشارکت اجتماعی	جذب سرمایه گذاری	توسعه خدمات عمومی	کاهش فساد	تقویت روحیه قانون‌مداری
شاخص‌ها	توسعه پایدار شهری	توانمندسازی اقتصاد شهری	توسعه برنامه‌ریزی شهری	بهبود کیفیت بهداشت و محیط زیست شهری	بهبود وضعیت دسترسی‌های شهری

بعد از تبیین مولفه‌ها، با استفاده از ابزار پرسشنامه از ۳۰ نفر متخصص و کارشناس آگاه به مسائل حقوق شهروندی و برنامه‌ریزی شهری تقاضا شد نظرات خود را با روش مقایسه زوجی پیرامون این متغیرها بیان کنند و به این ترتیب وزن هر کدام از این متغیرها مشخص گردید و از میانگین امتیاز هر شاخص به عنوان داده ورودی نرم افزار MICMAC استفاده شد.

در نهایت با استفاده از روش تحلیل ساختاری و نرم افزار MICMAC مهمترین متغیرهای اثرگذار و تأثیرپذیر پژوهش و همچنین میزان اثرگذاری و اثرپذیری هر کدام، تجزیه و تحلیل گردید. مطابق تعداد متغیرهای مورد بررسی، ماتریس اولیه با ابعاد ۱۰*۱۰ تشکیل و میزان تأثیرگذاری هر شاخص روی سایر شاخص‌ها با وزن دهی عددی از ۰ تا ۳ مشخص گردید. در واقع عدد ۰ برای بیان عدم تأثیر، عدد ۱ جهت بیان تأثیر ضعیف و عدد ۳ نشان‌دهنده تأثیر زیاد در نظر گرفته شد.

جدول ۲- ماتریس تکمیل شده داده‌های نظرات کارشناسان

	۱۰: دسترسی‌ها	۹: بهداشت	۸: برنامه ریز	۷: توانمندسازی	۶: ت پ شهری	۵: قانونمداری	۴: کاهش فساد	۳: خدمات عموم	۲: جذب سرمایه	۱: مشارکت
۱: مشارکت	۰	۲	۱	۳	۱	۲	۱	۱	۳	۰
۲: جذب سرمایه	۲	۳	۲	۲	۳	۳	۳	۲	۰	۲
۳: خدمات عموم	۲	۲	۱	۳	۲	۲	۳	۰	۲	۳
۴: کاهش فساد	۱	۲	۳	۳	۳	۱	۰	۲	۳	۲
۵: قانونمداری	۲	۲	۱	۲	۲	۰	۱	۲	۲	۱
۶: ت پ شهری	۳	۱	۳	۲	۰	۲	۲	۲	۳	۱
۷: توانمندسازی	۳	۳	۳	۰	۳	۲	۲	۱	۲	۳
۸: برنامه ریز	۱	۱	۰	۳	۳	۱	۱	۱	۲	۱
۹: بهداشت	۲	۰	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۳	۱
۱۰: دسترسی‌ها	۰	۳	۳	۲	۳	۲	۲	۲	۳	۳

در توصیف ویژگی‌های کلی ماتریس اولیه داده‌ها نظر کارشناسان که در جدول زیر آورده شده نشان می‌دهد که بیشترین تکرار با ۴۰ بار مربوط به عدد ۲ یا تأثیر متوسط بوده و در مجموع ۹۰ درصد ماتریس پر شده است.

جدول ۳- توصیف ویژگی‌های ماتریس داده‌های اثرات متقابل

میزان	نشانگر
۱۰	اندازه ماتریس
۲	تعداد تکرار یا چرخش
۱۰	تعداد عدد صفر
۲۰	تعداد عدد یک
۴۰	تعداد عدد دو

نشانگر	میزان
تعداد عدد سه	۳۰
جمع	۹۰
میزان پُر شدگی	۹۰

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۳

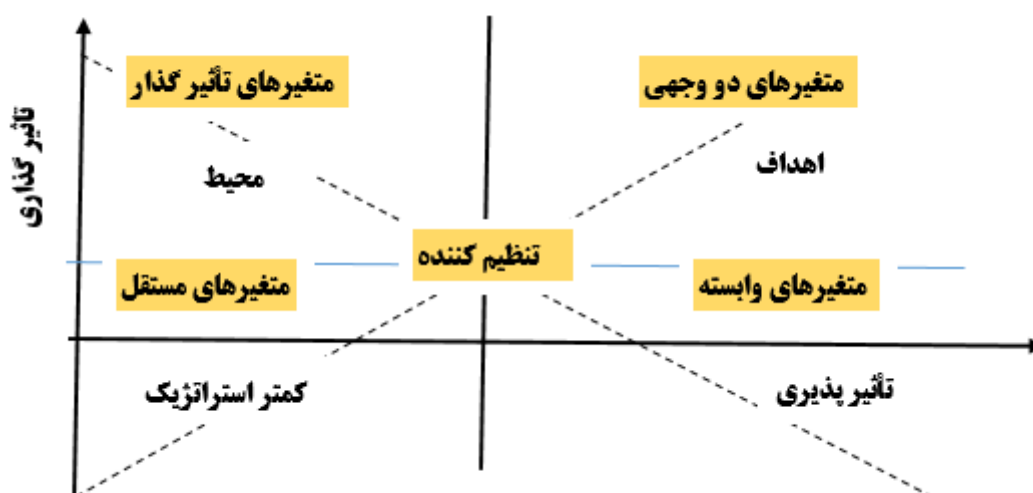
همانگونه در جدول زیر نشان داده شده عدد جمع سطری یا میزان تاثیرگذاری و جمع ستونی که بیان کننده وابستگی یا تاثیرپذیری شاخص‌ها آورده شده و بیشترین امتیاز تاثیرپذیری مربوط به شاخص جذب سرمایه گذاری و بهبود وضعیت دسترسی‌ها، و بیشترین وابستگی مربوط به شاخص جذب سرمایه و توانمندسازی اقتصادی و همچنین توسعه پایدار شهری می‌باشد.

جدول ۴- جمع سطری و ستونی شاخص‌ها

ردیف	شاخص‌ها	جمع سطری تاثیرگذاری	جمع ستونی وابستگی (تاثیر پذیری)
۱	تقویت مشارکت اجتماعی	۱۶	۱۷
۲	جذب سرمایه گذاری	۲۳	۲۳
۳	توسعه خدمات عمومی	۲۰	۱۵
۴	کاهش فساد	۲۰	۱۷
۵	تقویت روحیه قانون مداری	۱۵	۱۷
۶	توسعه پایدار شهری	۱۹	۲۲
۷	توانمندسازی اقتصاد	۲۲	۲۲
۸	توسعه برنامه ریزی شهری	۱۴	۱۹
۹	بهبود کیفیت بهداشت و محیط زیست	۱۸	۱۹
۱۰	بهبود وضعیت دسترسی‌ها	۲۳	۱۹
	مجموع	۱۹۰	۱۹۰

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۳

پلان تاثیرگذاری و تاثیرپذیری که در شکل زیر آورده شده ماهیت هر شاخص را با استفاده وزن اکتسابی آن نشان می‌دهد. درحقیقت تحلیل هر شاخص با استفاده از مکان قرارگیری آن روی نمودار صورت می‌گیرد.

شکل ۱- پلان تاثیرگذاری و تاثیر پذیری شاخص‌ها

در شکل شماره ۲ شرایط و جایگاه شاخص‌های پژوهش بر روی نمودار تاثیرگذاری و تاثیرپذیری نشان داده شده. در ادامه به بررسی و تجزیه تحلیل شاخص‌ها بر اساس مکان قرارگیری آن‌ها بر روی این نمودار پرداخته شده است.

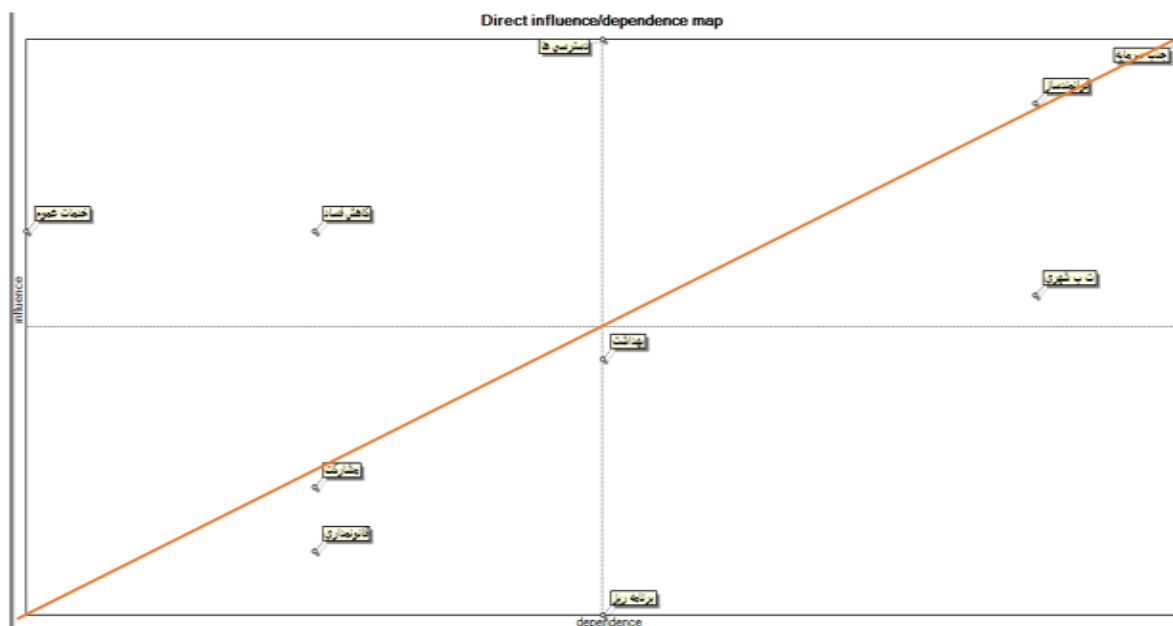
شاخص‌های تاثیرگذار: اینگونه شاخص‌ها بیشترین میزان تاثیرگذاری را داشته و کمتر تاثیر پذیر می‌باشند و در یک‌چهارم بالا و سمت چپ نمودار قرار می‌گیرند. از این شاخص‌ها به عنوان شاخص‌های بحرانی پژوهش نیز نام برده می‌شود. خروجی نرم افزار MICMAC در نمودار زیر نشان می‌دهد شاخص‌های توسعه خدمات عمومی که بیانگر تاثیر آگاهی مردم از حقوق شهروندی خود بر میزان دریافت خدمات عمومی (از قبیل خدمات بهداشتی درمانی، آموزشی، حمل و نقل و زیرساخت‌ها) تاثیر خواهد گذاشت. همچنین شاخص کاهش فساد که بیانگر کاهش فساد و سوء استفاده‌های احتمالی با آگاهی مردم از حقوق خود و مقررات می‌باشد. تاحدودی شاخص دسترسی‌های شهری نیز در این قسمت قرار گرفته و این شاخص‌ها بیشتر تاثیرگذار می‌باشند.

شاخص‌های دو وجهی: این گونه شاخص‌ها در واقع بیشترین میزان تاثیرگذاری و همچنین بیشترین میزان تاثیرپذیری را دارند و در یک‌چهارم بالا سمت راست نمودار دیده می‌شوند. این شاخص‌ها ذاتاً پایداری و ثبات ندارند. این شاخص‌ها خود به دو دسته شاخص‌های ریسک و شاخص‌های هدف تقسیم می‌شوند. شاخص‌های ریسک در اطراف خط قطری که از وسط نمودار عبور می‌کند قرار داشته و پتانسیل تبدیل شدن به بازیگران اصلی در آینده را دارند. در مطالعه حاضر شاخص‌های جذب سرمایه که بیانگر جذابتر شدن مناطق شهری برای سرمایه‌گذاری در شرایطی که شهروندان از حقوق خود آگاه بوده و وجود ثبات و پایداری در قوانین است. این شاخص بیشترین تاثیرگذاری و همچنین بیشترین تاثیرپذیری را داشته و می‌توان گفت اصلی‌ترین شاخص این پژوهش است. به این معنی که از دیدگاه متخصصان با آگاهی بیشتر شهروندان از حقوق خود و در نتیجه افزایش جذب سرمایه در مناطق شهری می‌توان به توسعه اقتصادی شهر دست پیدا کرد. همچنین شاخص توانمندسازی اقتصادی که بیانگر شرایط آگاهی از حقوق شهروندی و تاثیر آن که می‌تواند منجر به رشد و توسعه کارآفرینی و افزایش کسب و کارها اشاره دارد، نیز در همین گروه شاخص‌های ریسک می‌باشند. شاخص توسعه پایدار شهری جزو شاخص‌های هدف و در زیر خط قطری نشان داده شده که بیانگر تاثیر آگاهی از حقوق شهروندان بر توسعه ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی و در نهایت توسعه پایدار شهری است که به عنوان یک هدف می‌توان به آن دست یافت. در واقع شاخص‌های هدف مانند توسعه پایدار شهری را می‌توان نتیجه تکامل سیستم دانست.

شاخص‌های وابسته یا تاثیر پذیر: شاخص‌هایی که در قسمت پایین سمت راست نمودار دیده می‌شوند و به گونه‌ای هستند که تاثیر گذاری کمتری داشته و بیشتر تاثیر پذیر و وابسته به سایر شرایط و متغیرهای دیگر بخصوص متغیرهای ریسک و هدف می‌باشند و به عنوان خروجی سیستم در نظر گرفته می‌شوند. در این پژوهش شاخص برنامه ریزی شهری در این ناحیه از نمودار قرار گرفته و نشان دهنده وابسته بودن برنامه‌ریزی شهری به سایر متغیرهای و ابعاد دیگر مانند اقتصاد، فرهنگ و اجتماع و شرایط دیگر است. در حقیقت می‌توان این گونه بیان کرد که برنامه ریزی شهری مناسب وابسته به افزایش آگاهی شهروندان از حقوق خود مانند آزادی بیان، حق مشارکت، عدالت، برابری و عدم تبعیض، حفظ حریم خصوصی، حق آموزش، حق بهداشت و خدمات اجتماعی، حق کار مناسب و معیشت و ... می‌باشد.

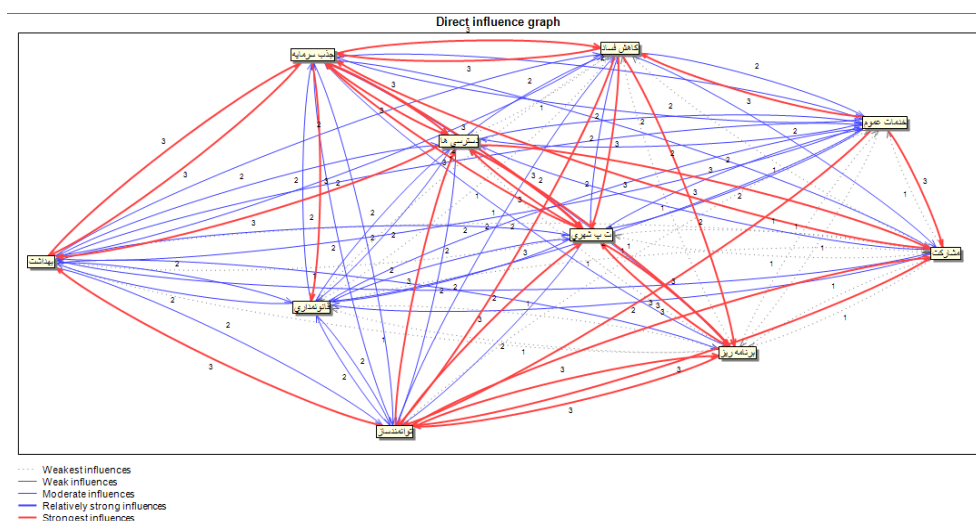
شاخص‌های مستقل: این شاخص‌ها در قسمت پایین سمت چپ نمودار دیده می‌شوند و تاثیرگذاری کم و همچنین تاثیر پذیری کمی بر سایر شاخص‌ها دارند. این شاخص‌ها را از این روی مستقل می‌نامند که تاثیر کمی بر توسعه و پیشرفت و یا رکود سیستم دارند. در این مطالعه با توجه به نظرات کارشناسان می‌توان گفت شاخص‌های قانونمداری و مشارکت شهروندان متغیرهای مستقلی هستند. این تحلیل به معنای بی‌فایده بودن شاخص‌ها قانونمداری و مشارکت و حق اثرگذاری در سروشت شهروندان که از دید کارشناسان می‌تواند متاثر از آگاهی نسبت به حقوق شهروندی باشد نبوده و به صورت نسبی یعنی نسبت به سایر متغیرهای پژوهش شرایط مستقل تری دارند.

شاخص‌های تنظیم کننده: به شاخص‌هایی که در نزدیکی مرکز محور مختصات قرار گرفته‌اند شاخص‌های تنظیم کننده می‌گویند. در اینجا شاخص بهبود وضعیت کیفیت بهداشت و محیط زیست شهری در محدوده متغیرهای تنظیم کننده قرار گرفته و می‌توان گفت از آنجا که شاخص‌های تنظیم کننده را می‌توان با ایجاد تغییرات در سریع‌ترین زمان ممکن تاثیر بسیار زیادی بر روی سیستم خواهد داشت و به سمت بالای سیستم و جز متغیرهای ریسک و هدف قرار گیرد. برای مثال در این پژوهش با افزایش آگاهی شهروندان از حقوق خود در مورد بهداشت و درمان و محیط زیست و احقاق حقوق شهروندان در این زمینه می‌توان تاثیر بسیار زیادی بر توسعه اقتصاد نواحی شهری داشته باشد.

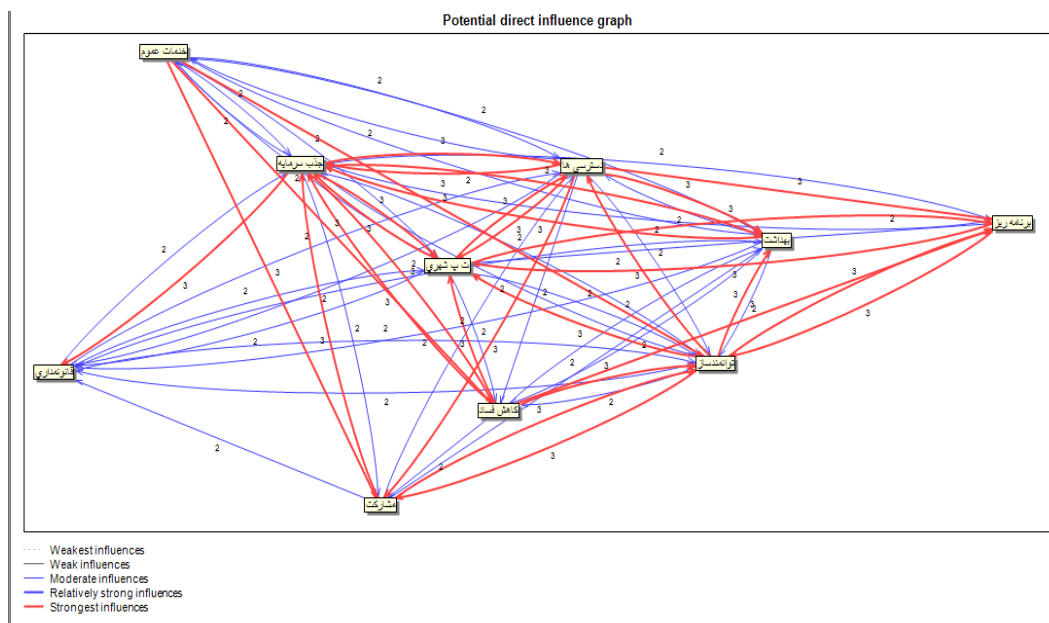
شکل ۲- نمودار تاثیرگذاری و تاثیر پذیری شاخص‌ها در خروجی نرم افزار MICMAC

در شکل زیر نمودار تاثیرگذاری و تاثیرپذیری مستقیم شاخص‌ها را میتوان مشاهده کرد. این نمودار چگونگی روابط بین شاخص‌ها و همچنین شدت و ضعف این روابط را نشان می‌دهد. در واقع جهت فلش‌ها تاثیرگذاری شاخص بر شاخص دیگر و رنگ این فلش‌ها در سه رنگ قرمز به معنی تاثیرگذاری زیاد، آبی تاثیر گذاری متوسط و نقطه چین به معنی تاثیرگذاری کمتر بر شاخص دیگر است. همانگونه که در تحلیل‌های قبلی نیز بیان شد نمودار تاثیرگذاری و تاثیر پذیری نیز نشان می‌دهد شاخص‌های جذب سرمایه و دسترسی‌های شهری و توانمندسازی اقتصاد شهری تاثیر گذارترین شاخص‌های پژوهش می‌باشند. به این معنا که با افزایش آگاهی شهروندان از حقوق خود مانند حق آزادی بیان، حق مشارکت، عدالت، برابری و عدم تبعیض، حفظ حریم خصوصی، حق آموزش، حق بهداشت و خدمات اجتماعی، حق کار مناسب و معیشت، می‌تواند منجر به جذب سرمایه و از این طریق موجب توسعه اقتصادی نواحی شهری شود.

شکل ۳- نمودار روابط و تاثیرات مستقیم بین متغیرها

شکل ۴ نمودار تاثیرات غیرمستقیم شاخص‌ها را نشان می‌دهد و می‌توان دید که بیشترین تاثیرگذاری غیر مستقیم را شاخص‌های جذب سرمایه، دسترسی‌ها و توانمندسازی اقتصاد شهر داشته و همچنین بیشترین تاثیر پذیری غیر مستقیم را نیز شاخص‌های جذب سرمایه، توسعه پایدار شهری و توانمندسازی اقتصاد شهری داشته‌اند.

شکل ۴- نمودار روابط و تاثیرات غیر مستقیم

جدول ۵- میزان تاثیرگذاری و تاثیر پذیری مستقیم و غیر مستقیم شاخص‌ها

رتبه	متغیر	تاثیرگذاری مستقیم	متغیر	تاثیر پذیری مستقیم	متغیر	تاثیرگذاری غیر مستقیم	متغیر	تاثیر پذیری غیر مستقیم
۱	جذب سرمایه	۱۲۱۰	جذب سرمایه	۱۲۱۰	جذب سرمایه	۱۱۸۳	جذب سرمایه	۱۱۸۲
۲	دسترسی‌ها	۱۲۱۰	توسعه پایدار شهری	۱۱۵۷	دسترسی‌ها	۱۱۷۴	توسعه پایدار شهری	۱۱۵۲
۳	توانمندسازی	۱۱۵۷	توانمندسازی	۱۱۵۷	توانمندسازی	۱۱۲۳	توانمندسازی	۱۱۱۸
۴	خدمات عمومی	۱۰۵۲	برنامه ریزی شهری	۱۰۰۰	خدمات عمومی	۱۰۵۳	برنامه ریزی شهری	۱۰۲۰
۵	کاهش فساد	۱۰۵۲	بهداشت و محیط زیست	۱۰۰۰	کاهش فساد	۱۰۴۵	دسترسی‌ها	۱۰۱۶
۶	توسعه پایدار شهری	۱۰۰۰	دسترسی‌ها	۱۰۰۰	توسعه پایدار شهری	۱۰۰۵	بهداشت	۹۹۹
۷	بهداشت و محیط زیست	۹۴۷	مشارکت	۸۹۴	بهداشت و محیط زیست	۹۵۹	قانونمداری	۹۰۹
۸	مشارکت	۸۴۲	کاهش فساد	۸۹۴	مشارکت	۸۷۰	کاهش فساد	۹۰۵
۹	قانونمداری	۷۸۹	قانونمداری	۸۹۴	قانونمداری	۸۱۸	مشارکت	۸۹۱
۱۰	برنامه ریزی شهری	۷۳۶	خدمات عمومی	۷۸۹	برنامه ریزی شهری	۷۶۵	خدمات عمومی	۸۰۳

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۳

نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها

توجه به اهمیت افزایش آگاهی از حقوق شهروندی که جنبه‌های بسیار گسترده‌ای از حقوق فردی و اجتماعی را شامل می‌شوند اساسی‌ترین این حقوق شامل آزادی بیان، حق مشارکت (بخصوص در انتخابات و آزادی انتخاب)، عدالت، برابری و عدم تبعیض، حفظ حریم خصوصی، حق آموزش، حق بهداشت و خدمات اجتماعی، حق کار مناسب و معیشت (شرایط کاری و دستمزدی عادلانه) در این پژوهش مورد نظر بود. در حقیقت می‌توان این گونه بیان کرد که در شرایط افزایش آگاهی شهروندان از این حقوق، شاخص‌های موثر در توسعه اقتصاد نواحی شهری مورد بررسی قرار گرفت. هدف از انجام این پژوهش شناخت مهمترین شاخص‌های موثر در بهبود شرایط اقتصادی شهری با افزایش آگاهی از حقوق شهروندی بود.

این شاخص‌ها برگرفته از ادبیات نظری تحقیق و مطالعات صورت گرفته قبلی در این زمینه بود. در ادامه با استفاده از نظرات کارشناسان اقدام به امتیازدهی اهمیت و میزان اثر گذاری شاخص‌ها در توسعه اقتصاد نواحی شهری شد. با استفاده از نرم افزار MICMAC که مبتنی بر روش‌ها تحلیل ساختاری است امتیازات کارشناسان وارد و خروجی‌های نرم افرا به شکل نمودارها و جداول ارئه و تجزیه و تحلیل گردید. تحلیل نتایج نشان می‌دهد که در شرایط آگاهی شهروندان از حقوق خود شاخص‌های جذب سرمایه، دسترسی‌های شهری، توانمندسازی و خدمات عمومی بیستین تاثیرگذاری مستقیم را بر توسعه اقتصاد نواحی شهری دارند. همچنین به ترتیب شاخص‌های جذب سرمایه، توسعه پایدار شهری، توانمندسازی و برنامه ریزی شهری بیشترین میزان تاثیر پذیری مستقیم را دارند. علاوه بر این شاخص‌های جذب سرمایه، دسترسی‌ها، توانمندسازی اقتصادی شهری و خدمات عمومی بیشترین میزان تاثیر گذاری غیرمستقیم و همچنین شاخص‌های جذب سرمایه، توسعه پایدار شهری و توانمندسازی اقتصادی شهری بیشترین تاثیر پذیری غیر مستقیم را جهت توسعه اقتصاد نواحی شهری دارند.

تحلیل تاثیرگذاری و تاثیر پذیری شاخص‌ها و چگونگی ارتباط میان آن‌ها به پژوهشگران، مدیران سیاست گذاران و حقوق دانان کمک خواهد کرد تا در تصمیماتی که برای نواحی شهری و آگاهی بیشتر شهروندان از حقوق شهروندی خواهند گرفت تصمیمات مناسب‌تر و کارآمدتری را اتخاذ کنند. نمودار تاثیرگذاری و تاثیرپذیری نشان داد شاخص‌ها در روی محور پراکنده بوده و شرایط پایداری ندارند. این نمودار نشان داد که شاخص‌ها را در پنج گروه اصلی دسته بندی کرد مهمترین دسته آن متغیرهای دو وجهی ریسک و هدف هستند. همچنین نتایج نشان داد اصلی‌ترین شاخص در جهت توسعه اقتصاد نواحی شهری، وضع قوانینی است که بتوان بیشترین سرمایه را با کمترین ریسک جذب کند و در حقیقت جذب سرمایه اصلی‌ترین عامل توسعه اقتصاد شهری است. عامل موثر دیگر وضعیت دسترسی‌های شهری یعنی آگاهی از قوانین مربوط به قرار گیری کابری‌های مختلف در کنار یکدیگر و نحوه خیابان کوچه‌ها و شبکه معابر، فاصله هر کاربری بر اساس میزان سرانه دسترسی شهروندان و تعداد افراد خدمات گیرنده عامل مهم دیگر در توسعه اقتصاد نواحی شهری است. در حقیقت شاخص‌های جذب سرمایه و توانمندسازی اقتصادی دو شاخص مهم و ریسک می باشند.

References

1. Abbasi Karejgan, D. و Asadi, M. R. (2013). The relationship between empowering citizens of the district 18 of Tehran and participation in urban management. *IUESA*, 1(3), 75-93. Retrieved from <http://iueam.ir/article-1-41-fa.html>
2. Abbasi, M. (2016). Citizenship rights clinics: From its origin to its social basis. Tehran: Legal Publishers, 31, 287-288. [In Persian]
3. Abbasi, M., & Rahbar, N. (2017). La convergence de l'économie de la résistance et les droits des citoyennes. *MLJ*, 11(40), 137-156. <http://ijmedicallaw.ir/article-1-714-fa.html> [In Persian]
4. Amiri Zargabad, S., & Pirastehfar, Z. (2017). The correlation of citizenship rights concepts with an emphasis on the legal system of Iran. *Citizen Rights Research*, 2(2), 155-182. <https://doi.org/10.30497/hcr.2018.75954> [In Persian]
5. Asadpour, A., Entezari, A., & Ahmadi Ahank, K. (2018). Formal and Informal Social Participation and Factors Affecting it (A Study in The City of Amol). *Journal of Applied Sociology*, 29(3), 67-86. doi: 10.22108/jas.2017.102093.1065 [In Persian]

6. Bahrami, V., Niazi, M., & Sohrabzadeh, M. (2019). Examining the level of awareness of citizenship rights and its related factors (Case study: Citizens of Lorestan Province). *Social Welfare and Development Planning*, 10(38), 35:74. <https://doi.org/10.22054/qjds.2019.10343> [In Persian]
7. Davoudi, M., & Mohammadi, M. (2018). An introduction to citizenship rights and social citizenship in Iran (with an emphasis on the Constitution of the Islamic Republic of Iran). *Strategic Researches of the Islamic Revolution*, 1(3), 97-124. [In Persian]
8. Hoseinabadi, S., & Zangeneh, Y. (2017). The impact of awareness of urban rights on active citizenship (Case study: Sabzevar city). *Geography and Urban Space Development*, 4(2), 189-204. <https://doi.org/10.22067/gusd.v4i2.54338> [In Persian]
9. Jafari, A., Bagheri, F., & Masoumi, K. (2023). Measuring citizens' awareness of cultural and social rights: A case study of Shiraz citizens. *Quarterly Journal of Studies on Islamic-Iranian Progress Model*, 11(2), 309-334. <https://dori.net/dor/20.1001.1.23295599.1402.11.1.13.4> [In Persian]
10. Jamini, D., Shamsoddini, A., & Jamshidi, A. (2023). Citizen participation in urban management and identifying its economic and social determinants, *Iam. Motaleate Shahri*, 12(45), 19-30. doi: 10.34785/J011.2022.007 [In Persian]
11. Jung, J. (2020). Who's Evaluating Whom? The Public Evaluation of Public and Private Leaders' Unethical Behaviors (Doctoral dissertation, ARIZONA STATE UNIVERSITY).
12. Mareschal, P.M. (2018). Public sector unions, democracy, and citizenship at work. *Labor History*, 59(1), 38-53. <https://doi.org/10.1080/0023656X.2017.1375593>
13. Mirfardi, A., & Faraji, F. (2016). A Study of Tendency toward Law-Breaking and its Relationship to Social Participation and Social Control in Yasouj. *Journal of Applied Sociology*, 27(2), 93-110. doi: 10.22108/jas.2016.20493 [In Persian]
14. Mirzaei, H., & Mir Mohammad Tabar, S. A. (2018). Awareness of urban rights and duties and related factors: Case study of Mashhad. *Strategic Research on Social Problems*, 7(2), 19-36. <https://doi.org/10.22108/ssoss.2019.104774.1105> [In Persian]
15. Ramazani, M. (2020). The capacity of municipalities in promoting the implementation of citizens' rights. *Urban Design Studies and Urban Research*, 3(2), 39-50. [In Persian]
16. Shahrpour, M., & Shabani, M. (2016). A sociological analysis of citizens' awareness of urban affairs. *Social Development*, 10(3), 29-66. <https://doi.org/10.22055/qjds.2016.12198> [In Persian]
17. Sharifzadeh, F., Ghorbani paji, A., & sheikhzade, G. (2018). The Impact of Perceived Organizational Virtuousness on Organizational Identification with the Moderating role of Organizational Happiness and Mediating Role of Organizational Citizenship Behavior. *Organizational Behaviour Studies Quarterly*, 7(3), 81-112. <https://dori.net/dor/20.1001.1.23221518.1397.7.3.4.2> [In Persian]
18. Shiani, M., & Sepahvand, A. (2014). Relationship of television programs and citizenship rights awareness. *Refahj*, 14(54), 267-299. <http://refahj.uswr.ac.ir/article-1-1678-fa.html> [In Persian]
19. Tavasoli, G., & Nejati Hosseini, S. M. (2004). The social reality of citizenship in Iran. *Iranian Journal of Sociology*, 5(2), 32-62. [In Persian]
20. Zangeneh, Y., Honarmand Alamdari, N., & Zangeneh, M. (2018). An analysis of the relationship between awareness of urban rights and active citizenship (Case study: Districts 1 and 5 of Mashhad Municipality). *Planning and Spatial Development*, 22(4), 165-190. [In Persian]. URL: <http://hsmasp.modares.ac.ir/article-21-19571-fa.html>
21. Ziari, K., Sheikhi, A., Bagherattaran, M., & Kashefdoost, D. (2013). Evaluating the level of public awareness of citizens of Piranshahr regarding civil rights and urban laws. *Urban Geography Planning Research*, 1(1), 59-77. <https://doi.org/10.22059/jurbangeo.2013.50552> [In Persian]